

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի է և տարվանը 6 ռուբլի
Առանձին համարները 5 կոպեկով

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ

Մեր հասցեն. Тифлисъ, Редакция „Мшакъ“.

Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.

Տ է Լ է Ֆ օ ն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերէն)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լիզուով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են

խրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպեկ

Տ է Լ է Ֆ օ ն № 253.

Հ Ի Մ Ն Ա Գ Ի Բ Գ Ի Բ Գ Ի Բ Գ Ի Բ Գ Ի Բ Գ Ի Բ

Վշտահար Նինա Բողղաբեան և Գեորգ Միխայելեան Գոյլխանները յայտնում են ազգականներին, ընկերներին և ծանօթներին իրանց անմոռանալի և շեղ սիրուած որդու, Թիֆլիսի III-դ արական կաթիլահան գիմնազիսի VI-դ դասարանի աշակերտ՝

ՍԱՇԱ ՄԵԼԻՔ-ՓՈՐՍԱԿՆԵԱՆԻ

յանկարծառ մահման մասին, որ տեղի ունեցաւ երեքշաբթի, փետրվարի 3-ին, երեկոյան 7 1/2 ժամին: Յուզարկաւորութիւնը դէպի Մոզնուս. Գեորգ եկեղեցին և այնտեղից դէպի Սոփիանի գերեզմանատունը կը կատարվի շաբաթ օրը, փետրվարի 7-ին, առաւօտան 10 ժամին: Հողեմանդիստ կատարվում է ամեն օր, երեկոյան 7 ժամին, սեփական տանը, Լեւոնտօվսկայա փողոց № 8:

ՊԵՏՐՈՍ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ ԳՈՒՋԱՆԵԱՆՏԻ

մահման ինքնորոշ օրը՝ կիրակի, փետրվարի 8-ին, Մոզնուս. Գեորգ եկեղեցում լինելու է հողեմանդիստ: Միքայէլ և Գեորգ Պետրոսեան Լուզանեաները, Նատալիա Միքայելեան Եղիշեան և Գրիգոր Միքայելեան Լուզանեանց յայտնելով այս մասին իրանց ընտանիքներին և ծանօթներին, խնդրում են շնորհ ընել Մոզնուս եկեղեցի, ուր պատարագը կը սկսվի ժամը 10 1/2-ին, իսկ հողեմանդիստը 12 ժամին:

ԲՈՂԱՆԳՆԻՔԻ ԲՈՒՆԱՎՈՒԹԻՒՆ

Չինաստանի բնած զիբը. Ներքին Տե-
ՍՈՒԹԻՒՆ. — Մամուլ. — Ներքին լուրեր. —
ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. — Պատերազմի շուր-
ջը. — Արաբքին լուրեր. — Հեռագրեր.
ՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲՆԱՍԻ-
ՐԱՅԱՆ. — Ժողովրդական կրթական ընկերու-
թիւնները:

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

Անկախած, բոլորին հետաքրքրում է այն
հարցը թէ արդեօք պատերազմը կը սահ-
մանափակվի սիւսիս Ռուսաստանի և Եւ-
րոպայի ընդհարումով, թէ աւելի կըն-
արձակվի և գործի մէջ կը խանէ նաև
ուրիշ պետութիւններ:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Աղբառ Խալիլայի աղբառ ժողովուրդը շատ
հետաքրքրում է իր արևմտեան համայնակցի (Փրանս-
սիան) հետ կրթական օր և է մրցում ա-
նելու համարձակութիւնից: Ճնշողութիւնը մէջ
թաղված իտալացի գիւղացին, բանտին ու
արհեստաւոր անտեսապէս սնուում են երկու
ժանր բնի տակ: Երանք միայն մի մարմին
«այլարական պետիւն» չեն կերակրում, այլ
նաև «նոսր պետիւն»:

Մասերով կարելի է համարել այն ժողովրդ-
րական գրադարանների թիւը, որոնք գոյու-
թիւն ունեն Իտալիայի մեծ քաղաքներում:
Ամենահինը (1867 թ.) գտնվում է Միլանում,
հիմնված «Societa promotrice delle biblioteche
popolari», ժողովրդական գրադարան ընկերու-
թիւնից, որ այժմ 21,000 հատ. գիրք ունի:
Այնուհետև հետևում են Հոմբի, Վինետայի,
Ֆլորենցիայի, և այլ քաղաքները: Միայն
չը պէտք է ուրանալ ասելու, որ Իտալիայում
գրադարանական, համալսարանական և այլ մաս-
նագիտական գրադարանները կղիցացած փակ-
վածութիւն չեն պահպանում, այլ կարևոր
դէպքերում ազատ մուտք են տալիս ժողու-
վրդին:

Բեյզիլայում շատ փոքր է ժողովրդական
գրադարանների թիւը՝ 140 հատ, սակայն հա-
մանատական չափով աւելի մեծ քան Իտա-
լիայում: Այնտեղ ժողովրդական գրադարան-
ները պահպանվում են մասամբ կրթական ըն-
կերութիւնների և մասամբ քաղաքային վար-
չութիւնների խնամատարութեամբ: Մինչև օրս,
սակայն, բացակայում է մի կենտրոնական

Մենք առիթ ունեցանք յայտնելու, որ
Եւրոպական ազդեցիկ պետութիւնները
պաշտօնապէս յայտարարեցին իրանց չէ-
զոք գրութեան մէջ և զրանով հանգս-
տացրին Եւրոպական հասարակութեան
մարքերը, որոնք սկսում էին յուզվել, մի
կողմից վտանգներ նախատեսելով իրանց
արդիւնազորական և առևտրական առա-
ջագիւծութեան համար, միւս կողմից եր-
կիւղ կոխով, որ մի գուցէ պատերազմը
պատճառ լինի համաշխարհային մեծ և
բարդ խառնակութիւնների: Այդ նկատու-
մները աչքի առաջ ունենալով՝ Ամերիկայի
Միացեալ-Նահանգների արտաքին գործի-
չի մինիստրը Գէյ առաջարկեց Եւրոպա-
կան պետութիւններին ընդհանուր համա-

կազմակերպութիւն բոլոր ժողովրդական գրա-
դարանների համար: Բացի դրանից այնտեղ
այդ հաստատութիւնները չեն ծառայում իրանց
կոչման՝ գաղափարի լայն իմաստով, այսինքն
թէ օգտակար ժամերն են անյարմար դասա-
ւորված և թէ մուտքը ոչ կատարելապէս
ոչ անպատեհ չեն համար: Մի հանգամանք, որ
անկասկած հետևանք է նրախան սուղ մի-
ջոցների:

Հոլանդիայի ժողովրդական գրադարանները
ունեն մի անօգտակար բնորոշ կողմ, որ գրե-
թի աւելի քան 80%՝-ը վեպական երկերից է
բաղկացած: Շատ չնչին տեղ են բռնում գի-
տական-ժողովրդական հրատարակութիւնները:
Ամենահին ժողովրդական գրադարանը (1799
թ.) գտնվում է Հաագում, 3761 գրքերով:
Մինչև օրս աշողկի է Հոլանդիայի «Maat-
schappiz Tot vant Algemeen» (հանրապետ-
ընկերութիւն) անունով ընկերութեան մօտ
354 ժողովրդական գրադարաններ և 4 ընթեր-
ցարաններ հիմնել 242,799 հատ գրքերով:

Ընդհակառակը, անհամեմատ միջիթարական
վիճակ ու քանակ ունեն ժողովրդական գրա-
դարանները Եւրոպայի հիւսիսային երկր
կիրներում: Շվեդիայում, Նորվեգիայում և
Դանիայում:

Առաջին ժողովրդական գրադարանը հիմնվել
է Շվեդիայում դեռ 1863 թ., տեղական կրթ-
թական ընկերութեան ջանքերով: Այսօր ամ-
բողջ Շվեդիայում հաշուում են մօտ 3000 ժո-
ղովրդական գրադարաններ (դրանց մէջ մըտ-
նում են և մի քանի տեղերի գրադարանային գր-
ադարաններ) 1 միլիոն հատոր գրքերով: Այն-
տեղ գտնում ենք երևոյթներ, որոնք օտար են
Եւրոպական շատ երկրներին համար: Այսինքն
շվեդական ժողովրդի հրատարակական կրթու-
թեան գործին նպաստում են ոչ միայն կրթու-
կան ընկերութիւնները, կառավարութիւնն ու
քաղաքային վարչութիւնը, այլ և ուսանողու-
թիւնը: Շվեդիայում գոյութիւն ունեն երկու
ուսանողական մեծ ընկերութիւններ «Ver-

ձայնութիւն կայացնել Չինաստանի և
կուսոյ կողմերի վերաբերութեամբ հե-
տևեալ կէտում, այն է, պայման դնել, որ
Չինաստանը համարվի պատերազմական
բեմից դուրս, բացի Չինաստանի մի մա-
սից, Մանչուրիայից, որ կառավարվի է
զարծէլ թէ Ռուսաստանի և Եւրոպայի
և թէ միւս պետութիւնների միջև:

Պետութիւնները հաւանում են Գէյի ա-
ռաջարկը և Չինաստանն էլ կարծես իր
կողմից գնում է այդ առաջարկին ընդ ա-
ռաջ, որովհետև նա էլ էրան յայտարարել
է չէզոք և յայտնում է, որ մտադիր չէ
խառնվել ուսու-եւսական պատերազմի
մէջ: Սակայն ինչ ապահովութիւն կայ,
որ Չինաստանը չէզոք կը մնայ մինչև
վերջ, որ նա չի օգտվի յարմար դէպքից
իր շահերի անունով գործ շարժելու գէ-
պի Մանչուրիա: Ոչ մի ապահովութիւն:
Միթէ Չինաստանում չեն կարող գոր-
ծեալ առաջ գալ բուռնցքամարտերի նման
անհանդիստ մարտեր և այնպիսի դրու-
թիւն ստեղծել, որ կառավարութիւնը
ստիպված լինի ներգործական գեր ստանձ-
նել իր արտաքին քաղաքականութեան
մէջ: Այդ պատճառով ոչ ոք չէ կարող ե-
րաշխաւորել, որ Միացեալ-Նահանգների
և Եւրոպական պետութիւնների ցանկու-
թիւնը անխախտ իրագործութիւն կը
ստանայ:

Իսկ եթէ Չինաստանը խառնվեց պա-
տերազմի մէջ, այն ժամանակ կը սկսեն
շօշափվել Եւրոպական շատ շահեր և ան-
հրաժեշտութիւն կը զգացվի Եւրոպական
նաւատորմները շարժել դէպի Չինաստա-
նի փոքր, որպէս զի իրերը յանկարծ
այնպիսի կերպարանք չը ստանան, որ
Եւրոպական այդ շահերը վտանգված լի-
նեն:

Յամենայն դէպս առ այժմ Եւրոպան
կարողացել է այնպէս վարել իր քաղա-

dbundi» և «Heimdal» անուններով, որոնք մի-
մի ինքնուրոյն ժողովրդական ազատ գրադա-
րաններ հիմնելուց (Իւրաքանչիւրը 2000 հա-
տոր գրքերով), նաև մեծ քանակութեամբ գրք-
եր են նուրբել մօտ 28 կարիք ունեցող գրա-
դարանների: Աւելին ասենք: Այդ ուսանողա-
կան ընկերութիւնները թէ մտաչիլի գնեցով
ժողովրդական գրքեր են հրատարակում և թէ
օգտակար գրքերից անազին քանակով գնում
են և ցրում են ժողովրդի չունեցող խաւերի
մէջ:

Նոյնքան միջիթարական է ժողովրդական
գրադարանների վիճակը և Նորվեգիայում: Այն-
տեղ ամենահին ժողովրդական գրադարանը՝
«Իպիման» անունով (հիմնված 1870 թ.),
գտնվում է Տանտիմիայում, որ մօտ 3000 հա-
տոր գիրք ունի: Այսօր Նորվեգիայի բոլոր
մեծ ու փոքր քաղաքները և գիւղերը գուրկ
չեն ինքնուրոյն ժողովրդական գրադարան ու-
նենալու քաղաքից:

Գուցէ դժուար լինի գտնել Եւրոպայում մի
երկիր, որի կառավարութիւնը նրախանային-
քան օժանդակելիս լինի ժողովրդի հրատարա-
կային կրթութեան գործին, ինչպիսին Դանիան
է ամեն: Այդ փոքրիկ կղզիքանակ երկիրը
տարեկան յատկացրել է պետական գանձարա-
նից ժողովրդական համալսարաններին (որ, ի
միջի ալլոց ասած, Դանիայում շատ բարձր են
կանգնած) մօտ 300,000 քրօն փող, իսկ միայն
126 գիւղական-գաւառական և 33 քաղաքային
ժողովրդական գրադարաններին նպաստում է
պետական գանձարանը տարեկան 14,000
քրօնով: Աւելին ասենք: Դանիական կառա-
վարութիւնը սկսած 1874 թ. նրախանային օգ-
նում է նաև այն կրթական ընկերութիւններին,
որոնք աշխատում են ժողովրդական օգտակար
գրքեր տարածել չունեցող գաւառագրերի մէջ:
Առաջին տարին նա տալիս էր 3000 քրօն,
իսկ այժմ հասցրել է տարեկան 13000 քրօնի:
Այժմ ամբողջ Դանիայում գտնվում են մօտ
1068 ժողովրդական գրադարաններ:

քականութիւնը, որ պետութիւնների չէ-
զորութիւնը գտնէ մերձաւոր շարժմանը
համար ապահովված է և ընդհարվող կող-
մերը, Ռուսաստանը և Եւրոպայի, թող-
ված են ազատ իրանց պատերազմական
գործողութիւնների մէջ ներկայ ընդհար-
ման մէջ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Անկասկած է, որ տարիներից ի վեր մեր
երկրի թուրք ազգաբնակչութիւնն էլ քայլեր է
անում լուսաւորութեան և քաղաքակրթութեան
ճանապարհի վրա: Դարոցները, սկսած նախ-
նականից մինչև բարձրագոյնը, միշտ բաց
են եղել թուրքերի առաջ և այնտեղ տանակ
տարիների ընթացքում եղել են և այժմ էլ կան
շատ թուրք պատանիներ: Ինական էր, որ
տարիների ընթացքում գոյնար թուրք ին-
տելիկեցիա, որ իր ոյժերը նուրբել իր ժո-
ղովրդի կրթութեան և բարոյական վերաճու-
թեան: Այժմ ինչ տեսակ ոյժ է ներկայացնում
այդ գաւառագրը, — ասա մի հարց, որ հետա-
քրքրական է շատ կողմերով: Վերջինք Բա-
գուն, որ մանմեղական ազգաբնակչութեան մի
խոշոր կենտրոն է և ունի բոլոր նրախան
յարմարութիւնները իր կրթված գաւառագրի
կուլտուրական ընդունակութիւնները հրապա-
րակ հանելու: Այդտեղ կայ ինտելիկեցիա,
առ այժմ, ի հարկէ, փոքրաթիւ. բայց նա շատ
էլ միջիթարական երևոյթ չէ ներկայացնում:
Գունէ այսպէս է հաւատացնում մի թուրք գրող
«Бакин. Вѣст.» լրագրի մէջ: Նախ և առաջ
նա տալիս է մի քանի տեղեկութիւններ Բա-
գունի թուրք ինտելիկեցիայի մասին.

Այժմ Բաղում — ստում է նա — հաշոււմ են մօտ
20 մանկականներ բարձր կրթութեամբ, մօտ 50
ուսուցիչներ միջնակարգ կրթութեամբ և արջէ մի
հարիւր մարդ էլ միջնակարգ և ստորին կրթու-
թեամբ, որոնք գրաված են գանազան ծառայու-

Մենք գալիս ենք վերջապէս խօսելու մի երկրի՝
Ռուսաստանի մասին, ուր բոլորովին հասկանա-
լի պատճառներով գրադարանները այլ պատկեր
ունեն: Դեռ անցեալ դարու 60-ական թւական-
ների գաղափարական շրջանում էր, երբ ուսու-
ցող ժողովրդաւոր իղէլիստը, վառված հասարա-
կական գործունէութեան անձնուրաց ձգգ-
տուններով, գործ էր տալիս, դանդաղա-
բայ ու «աստուածավախ» մասսայի խաւե-
րում և նրա ընդարմացած ուղիղի մէջ լոյս,
բարիք ցօղում: Միայն գարմանալով պիտի ա-
նենք, որ առաջին ժողովրդական գրադարանը,
արդէ հասկացողութեամբ, հիմնվել է ոչ թէ
քաղաքակրթի հիւսիս-արևմուտքում, այլ սառ-
ցապատ, կիսախալցի հիւսիս-արևելքում —
Միլիթիայի Տօսակ քաղաքում, 1885 թ.ին:
Փոքր ուղ գրանից, գրեթէ նոյն տարին, հիմ-
նվում է Մօսկայում ժողովրդական գրադարա-
նան և ընթերցարան: 1895 թ. արդէ Մօսկ-
վայում գտնվում էր երկու ժողովրդական
գրադարան: Այս նրան հետևում է Պետեր-
բուրգ 1886 թ. իր ժողովրդական գրադարան-
ընթերցարանով: Սրանից մի քանի տարի ա-
ռաջ հիմնվել է Պետերբուրգում մի ժողովրդա-
կան կրթական ընկերութիւն, 28,000 ռուբլի
գրամազլիով, որ նպատակ ունի զարկ տալ
Ռուսաստանի ժողովրդի հրատարակային կը-
թութեան՝ գրադարան-ընթերցարանի միջո-
ցով, և, եթէ հնարաւոր է, միւս քաղաքներում
ևս նոյնօրինակ ընկերութիւնների կազմակեր-
պել: Ժողովրդական գրադարաններ ունեն այժմ,
բացի յիշածներից, նաև հետևեալ քաղաքները՝
Նիժնի-Նովգորոդ, Վորոնեժ, Մարիով, Սերսոն,
Սարատով, Սիմբիրսկ, Վիսուլա, Պերմ, Վիսուլա,
Թիֆլիս, Օդեսսա, Օմսկ, Բարնաուլ, Նիժնիսկ,
Տօբոլսկ և ուրիշները: Ըստ 90-ական թւական-
ների վիճակագրութեան, ամբողջ Ռուսաստա-
նում գտնվում են մօտ 600 ժողովրդական գրա-
դարան:

(Կը շարունակվի)

Թիւրքերը կրճատուած ստացած կանայք կան մօտ տասը հոգի անուանացած եւ դրանց մի քիչ աւել օրիորդներ:

Թիւրք, ինչպէս տեսնուած էր, շատ էլ մեծ չէ: Եթէ դա զրկանք է մի ժողովրդի համար, կայ այդ հանգամանքի մէջ գոնէ այն, որ մի այդպիսի թիւ հեշտութեամբ կարող է մի համերաշխ ընտանիք կազմել եւ դառնալ սկզբնաւորութիւն, կորել, ապագայ սերունդները համար ճանապարհ բաց անող: Կայ այդպիսի գիտականութիւն Բազումի թիւերը ինտելիգենցիայի մէջ: Տարբարկաւորաբար, ոչ: Յօդուածագիրը պատմում է մի շարք տխուր փաստեր. դիպլոմատներ թուրքերը պահում են իրանց հպարտ, զգալով իրանց գերազանցութիւնը, նրանք ոչ միայն չեն միանում ժողովրդի մարդկանց հետ, այլ և պարտք են համարում համեստ մարդկանց, թուրք ուսուցիչները սկսած գործերը մահացնել:

Գիտական մանրամասնները, փոխանակ նուիրվելու հասարակական քարոզին, փոխանակ իրանց հեղինակութեամբ գրաւելու հասարակութեան բոլոր տարրերը դեպի ընդհանուր կրթական աշխատանք եւ դեկոմպարիտ նրանց մանրամասն խաւար մտասան լուսաւորելու գործում, շատ արագ կարողացան գործնական հասարակութեանը կոտորած ծառայողների մէջ այնպիսի հակակրօնական դեպի իրանց, որ այս վերջինները աւելի լաւ համարեցին հեռանալ, անձնական կենսք վարել, քան գրովի այդ ջր ծանազան հեղինակութեան մի տեսակ կամուրջի հաստակութեան մէջ:

Հետաքրքրական է, որ այդ տիպի ինտելիգենցիան հաւաքում է «Kacnii» լրագրի շուրջը և դեռ հարցնում է, թէ մեր է մեր ինտելիգենցիան: Նա ընդունակութիւն չէ ցոյց տալիս մի գործ ստեղծելու, բայց ուզում է որ հեղինակութիւն ճանաչվի: Դեր խաղում են նրանց մէջ ոչ թէ հասարակական գաղափարները, այլ անձնասիրութիւնն ու փառասիրութիւնը: Բայց ինչպէս կարողանում ենք նրանք թափանցիկ փայլուն, ճշմարիտ ֆրազներով տակ...

Անկարողութեան և անբարեխղճութեան այնքան ծանօթ տեսարան:

Ի վերջոյ յօդուածագիրը յիշատակում է ինտելիգենտ թրքերի գրութիւնը: Նա օրինակ է բերում մի թրքուհու, որ թաղիկի բացած օրիորդական դպրոցի ղեկավարն է: Նկատի առնելով մանրագրական կնիք գրութիւնը, պէտք է երեկայել թէ այդ ինտելիգենտ կինը որքան ջանք ու եռանդ է թափում, որ պատէ նախապարտաւորութեան պարիպները, գրաւէ թուրք աղիւնները գէպի նոր ձևի դպրոցը: Եւ նա անում է այդ բոլորը, աշխույժութեամբ է տանում իր ծանր պարտաւորութիւնը, բայց Բագուի ինտելիգենցիան ոչ նրկատում է նրան, ոչ աջակցում: Նա միայն երկակայում է, որ առանց իրան ոչինչ չի լինի: Այս կողմ անձնասիրութեան թիւերը, ի հարկէ, ոչինչ օգուտ չի բերի թուրք հասարակութեան և նրան կը մնայ, ուրեմն, սպասել թէ երբ իսկական մարդիկ, իսկական գործիչներ դուրս կը գան...

ՆՅՐՔԻՆ ԼՈՒՐՅԷ

Փետրվարի 5-ին կայացաւ Թիֆլիսի նահանգի ազնուականների արտակարգ ընդհանուր ժողովը իշխան Դ. Չ. Մելքեովի նախագահութեամբ: Ժողովը որոշեց 1) առ այժմ 25,000 ռ. նուիրել ներկայ պատերազմի և վերաւորների կարիքների համար և 2) ամբողջ գաւառում բաց անել ստորագրութիւն նոյն նպատակով նուէրներ հաւաքելու համար: Ժողովը սկզբում տեղի ունեցաւ մաղթանք, կարգացվեց Բարձրագոյն Մանիֆեստը և նուագվեց ազգային հիմքը, որ ընդունվեց ոգևորված ուրանքով:

Ինչպէս արդէն մեր լրագրի հեռագրներում հաղորդված էր, վրաց «Կվալի» թերթն ընդամիշտ դադարեցնվում է: Այժմ «Kavkaz»-ի պաշտօնական բաժնուժ հրատարակված է, որ դադարեցնվում է «Կվալի»-ն և նրա յաւելուած «Ձեջիլին» ևս:

Այս երկու թիֆլիսի «Ժողովարանի» շինութեան մէջ կը կայանայ «էջան և ձրի ճաշարանների ընկերութեան» սովորական տարեկան երեկոյթը: Այդ ընկերութիւնն արդէն 2 տարի է գոյութիւն ունի և ցոյց է տալիս բաւական զգալի օգնութիւն արդատ ընտանիքներին: Յանկալի կը լինէր, որ թիֆլիսի հասարակութիւնը արձագանք տայ այդպիսի մի գեղեցիկ ու մարդասիրական գործի համար աշխատող ընկերութեան կողմն, այն ընկերութեան, որի հաշուով ապրում են մօտ 300 ընտանիք ստանալով օրեկան 4 կօպէկի տանելի ճաշ: Երեկոյթի գուտ եկամուտի 20% պէտք է նուիրվի Կարմիր Նաչի ընկերութեանը:

Անդրկովկասի շէյխ-խալա Ախունդ-Չաղաչն շրջաբերական է ուղարկել իր բոլոր նահանգական և գաւառական ղազիններին, որով առաջարկում է բոլոր հոգևորականներին մզկիթներում կարգով Բարձրագոյն Մանիֆեստը պատերազմի հրատարակութեան մասին և մաղթանք կատարել ուսական զէնքի աշխույժութեան համար: Ահա մի քանի կտոր այդ շրջաբերականից. «Մտի խորքից արձագանք տալ ուս երկրի Բարձրագոյն Առաջնորդի կողմն, հարկաւոր դէպքում մի մարդու նման խուժել յանդուգն ճակատագրի վրա, որը ստանց պատերազմ յայտարարելու, նենգօրէն և զիշերախին լուծեան մէջ յարձակվեց ուսական նաւատորմի վրա, և հայրենիքի փրկութեան համար գոնի իր բոլոր ստացվածքը կազմում է Ռուսաստանի ամեն մի հաւատարմի նպատակի սրբազան պարտականութիւնը: Մուսուլմաններ, ձեր հայրենիքը—Ռուսաստանը և ուս կառավարութիւնը, հայրական խնամքներով ծածկելով ձեզ, նայում է ձեզ վրա, ինչպէս Ռուսաստանի հաւատարմի որդիների վրա: Հասել է բոպէն ապացուցանելու, որ ուս կառավարութիւնը չէ սխալվում»:

Բաթումի երկաթուղային կայարանի գլխաւոր պահետի շինութեան մէջ փետրվարի 1-ին բացվել է լաւան, որի մէջ պէտք է կարգացվին բանտերներ համար հանրամատչելի դասարանութիւններ գիտութեան զանազան ձևերից:

Թիֆլիսի աշակերտութիւնը ևս անմասն չէ մնում վերաւորների օգտին իր լուսնային նուիրարներուն: Չուղարկելի քաղաքային տարրական ուսումնարանի սանիւրը հաւաքել են իրանց մէջ 7 ռ. 16 կ. և ուղարկել ուսական Կարմիր Նաչի ընկերութեան վերաւորների օգտին. նոյն նպատակով Ս արական գիմնադրային հաւաքել են աշակերտները 162 ռ. 83 կ., իսկ Ս արական գիմնադրային սանիւրը մտադիր են նոյնպէս ստորագրութիւն բանալ:

Փետրվարի 4-ին կայացաւ Թիֆլիսի Կրօն-ժօկի աւագների խորհուրդը, որը որոշեց փետրվարի 17-ին նշանակել ընդհանուր ժողով և նրա քննութեան առաջարկել ներկայ պատերազմում վերաւորվածների և նրանց ընտանիքների օգտին 1000 ռ. նուիրելու հարցը: Պէտք է քննվի նոյնպէս սնդաւածարների վրա 3 և աւելի բուրի կամուրջ կերպով աւելցնելու և ամեն մի յաճախորդից 5 կ. աւելի առնելու հարցերը: Բացի դրանից աւագները որոշեցին թէ ձմեռային և թէ ամառային հիմնարկութեան մէջ գնել գանձանակներ նոյն նպատակով կամուրջ նուէրներ գցելու համար:

Գործի ուղղափառ և հայ-լուսաւորչական եկեղեցիներում փետրվարի 1-ին պատարագից յետոյ երկու գաւառութեան հոգևորականութիւնները դուրս եկան իրանց եկեղեցիներից և քաղաքի մեծ հրապարակում մի ընդհանուր մաղթանք կատարեցին ուսական զէնքի աշխույժութեան համար:

ԲԱՅՈՒՅՑ հեղազրում են մեզ. «Այսօր, ուրբաթ, փետրվարի 6-ին, Բագուի բոբայի զահլիճում մաղթանք կատարվեց ուսաց զօրքի յաղթութեան մասին: Հայր Իւնիցկի իր խօսեցած ճառի մէջ ընդգծեց հապօնացիների յանկարծական յարձակումը ուսաց նաւատորմի վրա»:

ԱՐԱՍԹՈՒՄԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Բարձրագոյն Մանիֆեստի հրատարակութեան և պատերազմի յայտարարութեան առիթով, յունվարի 30-ին ուսաց Ալեքսանդր Նէվիլի տաճարում տեղի ունեցաւ մաղթանք ուսաց զօրքի յաղթութեան համար, և կարգացվեց Մանիֆեստը, որին ներկայ էին տեղի բարձր աստիճանաւորները, զօրքերը և ազգաբնակչութիւնը: Հետեւալ օրը մաղթանք կատարվեց և հայ լուսաւորչական ս. Դեղորգ եկեղեցում: Եկեղեցին լիքն էր խուռն բազմութեամբ»:

ԳԱՆՁԱԿԻՑ մեզ գրում են. «Չմենն այս տարի մեր քաղաքում աւ գաւառում շատ սաւազածիւն է: Եթէ այսպէս շարունակվի, կարանաւը շրքերը շատ պակաս կը լինեն, ու այդ պատճառով դաշտավայրի ցանքերը, որոնք դառնում են Գանձակից գէպի հիւսիս, կը տուժեն սաստիկ: Մարտից արդէն սկսվում է նրանց ոտազուր: Եղանակներն այժմս գարնայային են. այսպիսի եղանակներ սովորաբար մեզանում լինում են մարտի վերջերում ու ապրիլին: Յրտեղ տեղի ունեցան ձմեռայն առաջին կիտում, մինչև յունվարի 15-ը»:

ԱՐԳԻՆԱՅ գիւղից մեզ գրում են. «Շիրակի հայ և թուրք գիւղերում տարածված է երեխաների մէջ կարմրուկ և ծաղիկ հիւանդութիւնը, իսկ անասունների ժանտախար դանգաղ կերպով շարունակում է տանել իր հունձը»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏԵՐԱՉԻՒՆ ԾՈՒՐԶԸ

Բերլինից հեռագրում են, որ մի քանի պետութիւններ պահանջում են, որ Հաագայի միջազգային ընթացքը բողոք յայտնէ Եւրոպայի վարմունքի դէմ, որովհետև նա եղծել է միջազգային իրաւունքի հիմնական սկզբնականները յանկարծական յարձակումն գործելով Պորտ-Արտուրի և ուսական էսկադրայի վրա:

Անգլիական լրագրիները, ըստ «НОВОСТИ» լրագրին, տեղեկութիւն են ստացել, որ ուսական հինգ կրէյտերներ ուղարկուած և ոչնչացրել են Նախագահութեան հապօնական քաղաքը: Եւրոպական զօրքերը Սէուլի վրա տրաւելիւ, ընդդիմադրութեան հանդիպեցին և ծանր կոտորածներ ստացան: Եւրոպական տեղեկութիւնների համաձայն, երկու հապօնական կրէյտերներ ջրատոյգ եղան, մի կրէյտեր ծանր վնասներ ստացաւ, երկու ականանաւների վրա 35 նաւաստիներ սպանվեցին:

Լոնդոնից հեռագրում են հետեւալը Եւրոպայի պատերազմական գործողութիւնների յանդուգն ծրագրի մասին: Անգլիական զինւորական շրջաններում յայտնում են, որ հապօնական նաւատորմը մտադիր է զբաղեցնել ուսաներին Պորտ-Արտուրով և մի և նոյն ժամանակ զօրք իջնցնել Նիւուլանգ, գրաւել երկաթուղու գիծը Պորտ-Արտուրի ուղղութեամբ և միաժամանակ շարժել առաջ ծովի կողմից:

Գերմանական լրագրիներում երեւց մի լուր, իբր թէ Ռուսաստանը զօրք է ուղարկում Հեռաւոր-Արեւելք արեւմտեան սահմաններից և այդ բանի մէջ տեսնում են ապացոյց Ռուսաստանի և Գերմանիայի բարեկամական յարաբերութիւնների: Այդ առիթով, «Journal des Debats» նկատում է, թէ Գերմանիայի և Աւստրիայի խիստ չէզոքութեան մասին ոչ մի կապած չէ կարող լինել, բայց Ռուսաստանը գրանց օգուտ չի քաղի իր արեւմտեան սահմանների պահակաւորները տկարացնելու համար, մասնաւոր իր կերպը չը կայ: Լրագիրը կցում է, որ ընդհանուր կարծիքը սաստիկ չափազանցում է այն ջանքերը, որ Ռուսաստանը արեւց Եւրոպայի բոլոր յարձակումներին պատասխանելու համար: Ունենալով Արեւելքում աւելի քան երեք-հարիւր հազար զօրք, Ռուսաստանը համարձակ կարող է սպասել դէպքերին:

«Petit Parisien» լրագիրը զայրոյթ է յայտնում, որ հապօնական պատերազմական պլանի մշակման մէջ մօտ մասնակցութիւն է ունեցել մի անգլիական զօրապետ: Այդ մասին հարցաւորումն է սպասվում լօրերի ժողովում:

Վիեննայից հեռագրում են յունվարի 31-ից, որ հապօնացիների տարածած կեղծ լուրերը իրանց յաղթութիւնների մասին, ընդհանուր զայրոյթ են առաջ բերում:

«Daily Telegraph» հաղորդում է, որ գերմանական հասարակական կարծիքը զայրացած է անգլիական մամուլի ուսաստացեցութեամբ: Գերմանիան մտադիր է, իբր թէ, առաջարկել Հաագայի բարձր աստիճանի քննութեան այն հարցը, որ անգլիացիները զիջեն հապօնացիներին Վէյ-Նայ-Վէյը:

Լոնդոնից հաղորդում են «Berliner Tageblatt» լրագրին, Լոյդը բողոքովն անհաւանական չէ գտնում, որ արեւելա-առիական ընդհարման մէջ մասնակցութիւն ունենան Ֆրանսիան և Անգլիան: Լոյդի սպանովագրական ընկերութիւնը, որ, ինչպէս յայտնի է, գուշակեց պատերազմի հարաւորութիւնը Ռուսաստանի և Եւրոպայի մէջ, այժմ նշանաւոր կերպով բարձրացրել է սպանովագրական պրէմիայի գինը:

Աւստրիական նշանաւոր զօրապետներից մինը, «Neue Freie Presse» լրագրի մասնակցի հետ ունեցած խօսակցութեան շնորհիւ նախկին յայտնել է այն կարծիքը, թէ ներկայ քաղաքական գերակշռութիւնը հապօնացիների կողմն է: Բարոյական տարբը մեծ դեր է խաղում, ուստի հապօնացիների համար շատ կարեւոր է, որ նրանց կողմն լինի առաջին աշխույժութիւնը: Ռուս նաւատորմի լաւագոյն նաւերը հանվել են կազմի և ուսանել կրել են ոչ միայն նիւթական, այլ և բարոյական կոտորուած: Բայց, յարեց զօրապետը, զօրքը բողոքովն ուրիշ ընթացք կը ստանայ, երբ պա-

տերազմը ծովից ցամաքի վրա կը փոխադրվի: Զօրապետը կարծում է, որ հազիւ հապօնացիները կարողանան յաղթել: Ռուսաստանին ցամաքային պատերազմում: Այդտեղ գերակշռութիւնը Ռուսաստանի կողմը կը լինի, թէ թուի և թէ ուս վիսուորի անհատական յատկութիւնների պատճառով:

«Temps» լրագիրը յիշեցնում է այն գուշակութիւնը, որ 10 տարի առաջ արեւց Եւրոպայի պարլամենտում, կոմս Օկուան. «Քսասներուրդ դարում Եւրոպայի Սիբիրի գաղտնաւորում կը պատերազմէ Եւրոպայի հետ աշխարհի տիրապետութեան համար»: «Temps»-ի կարծիքով, բաւական են մի քանի այնպիսի դէպքեր, Պորտ-Արտուրի յարձակման նման, որ գտնվեն, նոյն իսկ Եւրոպայից գուրս, հաւատացողներ այդ բաւական բնակոտ մարգարէութեան: Եւրոպացիների ծովային ճակատամարտի պլանը այսպէս է. նրանք որոշել են իրանց ծովային բուրք ոյժերով թափել Պորտ-Արտուրում կանգնած էսկադրայի վրա, որպէս զի ոչնչացնեն, կամ գնել տակաբացին նրան, իսկ յետոյ գառնան Վլադիվոստոկի էսկադրայի վրա յարձակվին: Այդ ծրագրի առաջին մասը իրագործված է, բայց աշխույժութեամբ թէ ոչ, այդ դեռ յայտնի չէ: Պէտք է երկիւղ կրել, որ ծրագրի երկրորդ մասի կատարումը աւելի հեշտ կը լինի: Բայց դրանք ենթադրութիւններ են միայն:

Արտասահմանի լրագրիները հաղորդում են, որ ուսաց «Վալբաք» և «Կօրէկց» նաւերը հերոսաբար ընկան: Ռուսները, ստում է «Cölnische Zeitung», ընդունեցին կոնուր թըշնամու հետ, չը նայելով նրա շահախնդր գերակշռութեան և շարունակեցին կոնուր այնքան ժամանակ, մինչև որ նրանց նաւերը բողոքովն ոչնչացան: Ըստ Երեւոյթին, նրանք չէին սպասում վերահաս վտանգին և թշնամու երեւոյ յանկարծական էր: Նահանջումը անհնարին էր, և որպէս զի փրկին գիմնադրական պատիւը, ուսաց նաւերը մտան յուսահատական կուր մէջ, որը պէտք է վերջնաւոր իրանց անխուսափելի կորուստով:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐՅԷ

4. Պօլսից հեռագրում են, որ թիւրքաց յայտնի զօրապետ Անմէղ Չալաշլուրդին փաշան փախաւ Եւրոպայի անգլիական նաւով:

«Temps» լրագրին հեռագրում են Վիեննայից, որ չը նայելով կոմս Գօլուխովսկու պաշտօնական յայտարարութիւններին, աւստրիական պաշտօնական շրջաններում երկիւղ են կրում, թէ ուս-հապօնական պատերազմը կարող է իրական փոփոխութիւնների առաջ ընկնել ուս-աւստրիական գործակցութեան մէջ Բալկանեան թերակղզու վրա:

«Zeit» լրագրի մասնաւոր հեռագրից հաղորդում է այն սպաւորութիւնը, որ գործեց Կ. Պօլսում Եւրոպայի և Ռուսաստանի յարաբերութիւնների խզման լուրը: Թէև այդտեղ արդէն պատրաստված էին, բայց լուրը ցնցող տպաւորութիւն թողեց: Դեկավար շրջանները երկիւղ են կրում, որ բալկանեան հարցում կը յաղթանակէ այժմ աւելի արմատական բողոքաբան էր Նով Անգլիայից և Իտալիայից փչողը:

ՄՇԱԿԻ ԶՆՈՒԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՅ ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՑ

4 փետրվարի
ՊԵՏԵՐՔԻՆԻՐԳ: Օրէր-շտապմէյտաթը կոմս Օրլով
—Գաւիթով նուիրեց Կարմիր Նաչին 1 միլիոն ռ.:
—Ֆինանսների մինիստրութեան կառավարիչ Պլեյկէին Ամենաուղղամտաբար հրամայված է իրենի Պետական Թոքիթի անդամ, արձակելով նրան ֆինանսների մինիստրութեան կառավարիչ պաշտօնից:—Հաղորդում են հայրենասիրական նուիրատուութիւնների մասին, Սիլվանից—գուշաման 2,000 ռ. Կարմիր Նաչին, 1000 ռ. զինւորների ընտանիքներին և ստորագրութեամբ 4,000 ռ., Բօրիսովլէրսկից—պետական բանակի բաժանմունքի ծառայողները մի տոկոս իրանց ունեկից պատերազմի ամբողջ ընթացքում, Սուսից—բէլալուսները 200 ռ., Եկատերինուրդից—գուշաման 50,000 ռ., Բժէլից գուշաման 1000 ռ., հրդեհակէլ ընկերութիւնը 500 ռ., Եւկատերինուրդից—Բէլէնկով 1000 ռ., Սուսից—բաղաբային դրամաբեկը 1000 ռ., գրամատական ընկերութիւնը 500 ռ., Օրէնբուրգից—13,000 ռ., Երաժշտական երեկոյթից, որ կազմել էր 2-դ կաղէտների կորպուսի զինեկտորի ամուսնից, Չէբարից—գուշաման 1000 ռ., Վլադիկաւիկից—գուշաման 5,000 ռ., Վարչաւայից—ուսաց Ժողովարանը 10,000 ռ., և աննի իւրաքանչիւր նոր խաղաթուղթ տալու ժամանակ 50 կ., Կազանից—նահանգական զեմսովօի ժողովը 300,000 ռ., պատերազմի պէտքերի համար և 100,000 ռ.: Ի նպաստ վերաւորեցնելի, վարչութիւնը—1,000 ռ., և

